

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 3

«25» 05 2026 р.

Голова Відбіркової комісії
зі вступу до магістратури

Олександр ГУРА

ПОГОДЖЕНО:

Відповідальний секретар
Відбіркової комісії

 Ярослав КРИВИЙ

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ЗАЛІКУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ С2 «ПОЛІТОЛОГІЯ»**

при прийомі на навчання для здобуття
другого (магістерського) рівня вищої освіти
на основі НРК6, НРК7

Спеціальність: С2 «Політологія»

Гарант освітньої програми:

Політологія Євген ЦОКУР

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Фаховий залік – форма оцінювання в Запорізькому національному університеті (далі – ЗНУ), що передбачає визначення рівня підготовленості вступника для участі в конкурсному відборі для здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю С2 «Політологія», освітньою програмою «Політологія», за результатами якого виставляється позитивна оцінка «зараховано» або негативна оцінка «не зараховано».

Метою проведення фахового заліку є перевірка рівня знань, умінь та інших фахових компетентностей вступника, достатніх для здобуття освітнього ступеня магістра на основі НРК6, НРК7 за зазначеною спеціальністю та освітніми програмами.

Фаховий залік проводиться у формі комп'ютерного тестування із застосуванням технологій дистанційного навчання в системі електронного забезпечення навчання «Moodle» ЗНУ.

Тривалість фахового заліку становить 60 хвилин.

Фаховий залік проводиться в очному форматі в ЗНУ з обов'язковою відеофіксацією та подальшим оприлюдненням на офіційному вебсайті Приймальної комісії. Дистанційний формат допускається за рішенням Приймальної комісії для вступників, які є військовослужбовцями, які проходять службу, або іноземними громадянами.

II. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання результатів фахового заліку здійснюється автоматично системою електронного забезпечення навчання «Moodle», за результатами якого виставляється позитивна оцінка «зараховано» або негативна оцінка «не зараховано».

Тестове завдання генерується індивідуально для кожного вступника і містить 50 запитань із вибором однієї правильної відповіді. Кожна правильна відповідь оцінюється в 4 бали. Неправильна відповідь або її відсутність оцінюється в 0 балів. Максимально можливий результат за залік становить 200 балів.

Для успішного складання фахового заліку та отримання оцінки «зараховано» вступник повинен надати правильні відповіді щонайменше на 25 запитань (25 правильних відповідей). Вступники, які надали менше ніж 25 правильних відповідей, отримують результат «не зараховано» та до участі в конкурсному відборі на навчання не допускаються.

Шкала оцінювання та критерії допуску вступників

Тестовий бал	Підсумковий бал (0-200)	Рівень навчальних досягнень	Допуск до конкурсного відбору
25–50	100–200	Зараховано	Допускається
0–24	0–96	Не зараховано	Не допускається

Вступники, які отримали негативну оцінку «не зараховано», до участі в конкурсному відборі не допускаються.

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Розділ 1. Історія політичної думки.

Тема 1. Політичні вчення Стародавнього Сходу і доби Античності.

Політична думка в Давньому Китаї (Лао-цзи, Конфуцій, Шан Ян). Політична думка в Давній Індії («Закони Ману»). Політична думка в Давній Греції (Платон, Аристотель). Політична думка в Давньому Римі (Цицерон, Марк Аврелій).

Тема 2. Політична думка у добу Відродження та Нового часу.

Утопічна політична думка (Т. Мор, Т. Кампанелла). Раціональний напрям політичної думки (Н. Макіавеллі, Ж. Боден). Політична думка в Англії XVII-XIX століття (Т. Гоббс, Дж Локк). Політична думка у Франції XVIII-XIX століття (Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо). Політична думка в Німеччині XVIII-XIX століття (І. Кант, Г. Гегель).

Тема 3. Політична думка в Україні.

Політична думка у Київській Русі («Руська правда», «Повчання» Володимира Мономаха). Політична думка України в литовсько-польську та польсько-козацьку добу (С. Оріховський-Роксолан, І. Вишенський, «Конституція» П. Орлика). Політична думка діячів Кирило-Мефодіївського товариства (М. Костомаров, Т. Шевченко). Політичні ідеї соціалістів (І. Франко, М. Драгоманов, М. Грушевський, В. Винниченко).

Розділ 2. Теорія політики.

Тема 1. Поняття, види та функції політики.

Теоретичні витоки поняття «політика» (М. Вебер). Підходи до розуміння сутності політики (директивний, функціональний, комунікативний). Політика як policy, politics та polity Види політики та її суб'єкти – соціальні, інституціональні та функціональні. Функції політики: управління, інтеграції, визначення цілей, соціалізації.

Тема 2. Політична влада.

Сутність і концепції політичної влади. Ознаки політичної влади: нормативність, публічність, моноцентризм та ін. Легальність і легітимність політичної влади. Види легітимності за М. Вебером (традиційна, раціонально-легальна, харизматична). Функції політичної влади (інтегративна, регулятивна, мотиваційна, консолідуюча, стабілізаційна). Ресурси політичної влади (утилітарні, примусові, нормативні). Механізми реалізації політичної влади.

Тема 3. Політична система.

Сутність політичної систем. Концепції політичної системи Д. Істона і Г. Алмонда. Структура політичної системи (інституціональна, нормативна (регулятивна), функціональна, комунікаційна, духовно-ідеологічна підсистеми). Функції політичної системи (політичного цілепокладання, владно-політичної інтеграції суспільства, регулятивна). Типологія політичних систем Г. Алмонда (англо-американська, європейсько-континентальна,

доіндустріальна, тоталітарна). Політична система сучасної України.

Тема 4. Політична культура.

Підходи до розуміння сутності політичної культури (Г. Алмонд і С. Верба, Є. Вятр). Структура і функції політичної культури. Типологія політичної культури за Г. Алмондом і С. Вербою (патріархальна, підданська, активістська). Типологія політичної культури за Г. Алмондом (англосаксонська, континентально-європейська, доіндустріальна, тоталітарна). Політична субкультура і контркультура. Людина як суб'єкт політики. Політична свідомість та її види. Сутність, етапи і моделі політичної соціалізації. Агенти та інститути політичної соціалізації. Політична поведінка, політична участь і політична діяльність. Абсентеїзм і політичне відчуження. Політична культура в Україні.

Тема 5. Політичні ідеології.

Сутність політичної ідеології. Політична ідеологія лібералізму (Дж. Локк, А. Сміт). Неолібералізм (Ф. фон Хайєк). Політична ідеологія консерватизму (Е. Берк). Неоконсерватизм (Д. Белл). Український консерватизм (В. Липинський). Соціалізм як політична ідеологія: марксизм (К. Маркс, Ф. Енгельс), соціал-демократія (Е. Бернштейн). Політична ідеологія націоналізму (Е. Сміт). Український націоналізм М. Міхновського та Д. Донцова.

Тема 6. Політичні еліти та політичне лідерство.

Сутність і функції політичних еліт. Теорії і типологія політичних еліт В. Парето, Г. Моски, Р. Міхельса. Сутність політичного лідерства. Концепції політичного лідерства (ситуативна, конститuentів (послідовників), психологічна). Функції політичного лідерства (інтегративна, комунікативна, програмна, управлінська, мобілізаційна, легітимації). Типологія політичних лідерів М. Германн (лідер-прапорносець, лідер-служитель, лідер-торгівець, лідер-пожежний). Типи політичного лідерства за М. Вебером (харизматичний, традиційний, раціонально-легальний).

Розділ 3. Політичні інститути та процеси.

Тема 1. Держава як політичний інститут.

Сутність і ознаки держави. Теорії походження держави (патріархальна, договірна, насильницька, психологічна). Ознаки держави (суверенітет, територія, населення, публічна влада, легальний примус). Форми державного устрою: республіка, федерація, конфедерація. Форми державного правління: монархія і республіка. Види монархії (абсолютна, конституційна (парламентська) монархія). Типи республік (президентська, парламентська, змішана). Форма державного устрою і форма державного правління в Україні.

Тема 2. Політичні режими та їх типи.

Сутність і види політичних режимів. Ознаки демократії як політичного режиму (пріоритет політичних прав і свобод людини, поділ державної влади, виборність влади, політичний плюралізм). Форми демократії (представницька, пряма). Демократія в Україні. Сутність і ознаки авторитарного політичного режиму. Сутність і ознаки тоталітарного політичного режиму (культ особи лідера, монопольна ідеологія, контроль за всіма сферами суспільного життя, диктатура однієї партії). Види тоталітарних режимів (фашистський,

комуністичний, нацистський).

Тема 3. Політичні партії та партійні системи.

Поняття політичної партії (організаційна структура, програма діяльності, правовий режим функціонування, членство в партії). Функції політичних партій (ідеологічна, пропагандистська, політичне представництво соціальних інтересів, досягнення та здійснення влади, розробка політичного курсу влади, політичне рекрутування). Типології політичних партій: ліві – центристські – праві; типологія за М. Дюверже (кадрові та масові); правлячі та опозиційні. Поняття партійних систем та їх типи (однопартійна, двопартійна, багатопартійна). Партійна система сучасної України.

Тема 4. Вибори та виборчі системи.

Поняття виборів. Види виборів. Демократичні принципи виборів (вільне волевиявлення, загальність, рівність, таємне голосування). Поняття та різновиди виборчих систем (мажоритарна, пропорційна, змішана). Виборча система сучасної України. Суб'єкти виборчого процесу в Україні.

Тема 5. Громадянське суспільство.

Сутність, ознаки і принципи функціонування громадянського суспільства. Помаранчева революція і Революція Гідності як прояви зрілості громадянського суспільства в Україні. Громадські організації і рухи в структурі громадянського суспільства. Волонтерський рух в Україні.

Розділ 4. Теорія міжнародних відносин.

Тема 1. Теоретичні основи міжнародних відносин.

Сутність, ознаки і принципи міжнародних відносин. Теорії міжнародних відносин. Міжнародні відносини, міжнародна політика та світова політика: співвідношення понять. Типи та рівні міжнародних відносин. Суб'єкти міжнародних відносин: держава, міжнародні урядові та неурядові організації. Транснаціональні корпорації як суб'єкт міжнародних відносин. Індивіди як суб'єкт міжнародних відносин.

Тема 2. Системи міжнародних відносин.

Поняття, ознаки, структура міжнародної системи. Типи міжнародних систем: мультиполярні, біполярні, уніполярні. Історичні типи міжнародних систем: Вестфальська, Віденська, Версальсько-Вашингтонська, Ялтинсько-Потсдамська система.

Тема 3. Основні теорії міжнародних відносин.

Політичний ідеалізм (В. Вільсон). Політичний реалізм. Поміркований напрям (Г. Моргантау, Дж. Кеннан). Центристський напрям (У. Ростоу). Лібералізм Дж. Ная. Теорії конфлікту. Теорії міжнародної інтеграції. Неокласичні теорії міжнародних відносин: неореалізм (К. Уолтц), неомарксизм (І. Валлерстайн).

Розділ 5. Зовнішня політика України.

Тема 1. Зовнішня політика держави.

Сутність, основні принципи, цілі і функції зовнішньої політики держави. Суб'єкти зовнішньої політики. Чинники, які визначають становище держави на світовій арені. Інструменти зовнішньої політики держави. Основні підходи до типології зовнішньої політики держави. Сутність і функції дипломатії. Сутність національного інтересу та його види. Поняття «сили» у міжнародних

відносинах і чинники «сили» держави. «Баланс сил» та його роль у міжнародних відносинах. «Жорстка сила» і «м'яка сила». Сутність, причини виникнення і функції міжнародних конфліктів. Типи міжнародних конфліктів. Механізми врегулювання міжнародних конфліктів. Сутність і ознаки гібридної війни.

Тема 2. Україна у міжнародних відносинах.

Принципи і цілі зовнішньої політики України. Національні інтереси України. Зовнішньополітичний потенціал України (чинники сили). Нормативне регулювання зовнішньої політики України. Центральні органи зовнішніх відносин України (МЗС). Участь України в міжнародних організаціях: ООН; спеціалізовані міжнародні організації (СОТ, МВФ, ЮНЕСКО), регіональні міжнародні організації (ОБСЄ, ГУАМ, ОЧЕС, Рада Європи). Сучасний стан українсько-американських відносин і особливості співпраці України і США в умовах російсько-української війни. Двосторонні відносини України з державами-сусідами. Російсько-українська війна. Окупація Криму, агресія РФ на Сході України та повномасштабне вторгнення РФ на територію України.

Тема 3. Європейський та євроатлантичний вектори зовнішньої політики України.

Основні етапи відносин Україна – ЄС. Нормативно-правові засади співробітництва між Україною та ЄС (Угода про співробітництво, Угода про асоціацію). Ініціатива ЄС «Східне партнерство» та участь у ній України. Співпраця України з НАТО: нормативно-правові засади і форми співпраці.

Розділ 6. Світовий порядок та геополітика.

Тема 1. Сутність геополітики.

Сутність, структура, функції і особливості геополітики. Геополітичні регіони. Теоретичні школи геополітики: німецька (Ф. Ратцель, Р. Челлен, К. Хаусхофер), англо-американська (Г. Маккіндер, А. Мехен, Н. Спайкмен, З. Бжезинський, Ф. Фукуяма, С. Гантінгтон). Українська школа геополітики (С. Рудницький, Д. Донцов, Ю. Липа).

Тема 2. Міжнародний порядок.

Сутність міжнародного порядку. Світовий та глобальний порядок. Різновиди міжнародного порядку. Моделі світового порядку за С. Гантінгтоном. Механізми забезпечення світового порядку. Основні риси нового світового порядку (Г. Кіссінджер).

Тема 3. Міжнародні інтеграційні процеси.

Сутність та види міжнародної співпраці. Поняття, передумови, ознаки, типи міжнародної інтеграції. Моделі інтеграційних об'єднань. Глобалізація як чинник міжнародних відносин. Поняття та типи глобалізації. Класифікація глобальних проблем. Антиглобалістський рух у сучасному світі.

IV. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Актуальні проблеми зовнішньої політики України : навч. посіб.-хрестоматія. В. Андрущенко, О. Бабкіна та ін.]. Львів : Новий Світ – 2000, 2020. 1000 с.

2. Артёмов І. В. Актуальні проблеми зовнішньої політики України : навч. Видання 2-е, із змінами та доповненнями. Ужгород, 2021. 320 с.
3. Вегеш М. Геополітика в постатях і термінах : підручник для студентів і аспірантів спеціальності «Політологія» / М. Вегеш, М. Палінчак, В. Петрінко. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 786 с.
4. Воєнно-стратегічна безпека України : навч. посібн. / П. М. Лісовський, Ю. П. Лісовська ; за ред. Федоренко Т. В. Київ : Університет «Україна», 2023. 220 с.
5. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 348 с.
6. Глобалізація та політика національної безпеки : підручник / Сокольська Т., Юхименко П. та інші. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 408 с.
7. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 416 с.
8. Горло Н. В. Основи політичної регіоналістики : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Політологія» освітньо-професійної програми «Політологія». Запоріжжя : Друкарський салон «А+», 2020. 86 с.
9. Горло Н. В. Політична культура : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Політологія» освітньо-професійних програм «Політологія» і «Міжнародна політика та політика національної безпеки». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 84 с.
10. Дронов В. Ю. Міжнародні відносини та світова політика : навч.-метод. посіб. / НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 131 с.
11. Іжнін І. І., Пик С. М., Поліщук К. В. Міжнародні конфлікти (кінець ХІХ – перша половина ХХ століття) : підручник / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 448 с.
12. Історія зарубіжних політичних вчень Нової доби : навч. посіб. для вищ.навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 412 с.
13. Історія політичної думки : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н.М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.] ; 2-е вид., перероб. і доп. Львів : Новий Світ-2000, 2020. Т. 1 : Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
14. Історія політичної думки: підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів : Новий Світ-2000, 2020. Т.2 : ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
15. Капітоненко М. Теорія міжнародних відносин. Чернівці : Книги - ХХІ, 2019. 271 с.
16. Кириченко В. М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 218 с.
17. Кириченко В. М., Кириченко Ю. В., Соколенко Ю. М. Політико-правова система України : підруч. / за заг. ред. В. М. Кириченка. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 370 с.

18. Кіянка І. Б. Політична конфліктологія : навчальний посібник. Львів : «Новий світ-2000», 2020, 96 с.
19. Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підручник / Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 328 с.
20. Міжнародні відносини та світова політика : навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 205 с.
21. Петренко І. І. Методи політичних досліджень : навчальний посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.
22. Піча В. М., Хома Н. М. Політологія : підручник для студентів вищих закладів освіти. 5-те вид., випр. і доповн. Львів : ПП «Магнолія 2006», 2025. 304 с.
23. Політичні технології в сучасних владних процесах : навч. посіб. / В. Ф. Смолянюк, С. С. Бульбенюк, Ю. М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
24. Теорія міжнародних відносин : підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов та ін. ; за ред. М. П. Требіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2022. 472 с.
25. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. Київ : Наш формат, 2019. 608 с.
26. Шергін С. Політологія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-е вид., випр. і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 255 с.
27. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 500 с.
28. Gaddis J. On Grand Strategy. New York : Penguin, 2019. 384 p.

Голова фахової
атестаційної комісії

Наталя ГОРЛО